

Felleskjøpet

INNSPILL TIL JORDBRUKSFORHANDLINGENE
2023

15.3.2023

Innhold

Hovedprioriteringer.....	3
1 Gode markedsmuligheter for korn.....	5
1.1 Markedssituasjonen matkorn	5
1.2 Markedssituasjonen førkorn	9
2 Inntekt og struktur i kornproduksjonen.....	13
3 Frakt av korn og kraftfôr.....	15
4 Bærekraftig kornproduksjon	17
5 Annet	18
5.1 Investeringsmidler	18
5.2 Økologisk korn.....	19
5.3 Forskningsmidler	19
5.4 Beredskap for såkorn.....	19
Vedlegg.....	20

Hovedprioriteringer

Felleskjøpet Agri SA har følgende hovedprioriteringer for jordbruksforhandlingene 2023:

- lønnsomheten i kornproduksjonen må sikres
- å styrke distriktsjordbruket og sikre mangfoldet av norske kornprodusenter
- å utvikle og skape nye markedsmuligheter for norsk korn
- å tilrettelegge for god agronomisk praksis som er med å sikre en bærekraftig kornproduksjon

Lønnsomhet i kornproduksjonen

Det er viktig å opprettholde lønnsomheten i kornproduksjonen over tid, for å sikre mangfoldet av kornbønder, kornareal og kvantum. FKA mener markedet ikke tåler en reell prisøkning på mat eller fôr uten kompensasjon. Alle målprisøkninger må derfor kompenseres med prisnedskrivningstilskudd eller matkorntilskudd. Tallene for kostnadsutviklingen i kornproduksjonen beregnes av budsjettnemda. FKA ber om at kornbonden sikres kompensasjon for økte kostnader og at inntektsgapet må tettes i tråd med Hurdalsplattformen.

Det er stor variasjon i produksjonsvilkår og inntekt mellom kornprodusenter. FKA mener jordbruket må ha virkemidler som sikrer at et mangfold av kornprodusenter har lønnsomhet i å produsere korn. Politiske målsettinger som variert bruksstruktur og landbruk over hele landet er viktige ambisjoner, men som ikke kan finansieres og løses i markedet. Dagens markedssituasjon gir ikke rom for økt prisuttak uten vesentlig risiko for reduserte volumer og økt import av ferdigvarer (RÅK-varer). Inntektsløft må derfor løses med et sett av budsjettvirkemidler.

Forpliktelsene i «gul boks» i WTO gir innen kort tid begrensninger på målpriser og andre virkemidler for både korn, kraftfôr og melk. FKA ber derfor partene om en gjennomgang av de samlede virkemidlene i korn- og kraftfôrpolitikken før jordbruksforhandlingene 2024. FKA understreker behovet for en grundig gjennomgang av muligheter og alternativer for å bidra til forutsigbare rammevilkår både for korn- og husdyrsektoren.

Styrke distriktsjordbruket

- FKA ber partene innføre et nytt tilskudd for korn direkte til bonden, som kompensasjon for fraktkostnadene forbundet med lang avstand til transittanlegg. Dette vil gjøre det mer lønnsomt å produsere korn utenom de mest sentrale områdene og vil kunne bidra til opprettholdelse av kornareal. Nærmere innretning av et slikt tilskudd foreslås gjennomgått av en partssammensatt gruppe med sikte på iverksetting fra 2024
- FKA ber partene styrke satsene i de gjeldende fraktordningene, i tråd med kostnadsutviklingen, slik at fraktkostnader dekkes og formålet med ordningen styrkes

Økt norsk matkornproduksjon

Økt dyrking av matkorn er en av vekstmulighetene i norsk jordbruk. *Partnerskapet for norsk matkorn og planteproteiner* sin rapport «Markedet for norsk matkorn» gir et oppdatert kunnskapsgrunnlag for økt produksjon og bruk av norsk matkorn. Gjennom Partnerskapet har næringen selv satt mål om 90% norskandel i melet innen 2030 og jobber for å ta posisjoner i et marked som utfordres kraftig av import. Felleskjøpet Agri ber partene slutte seg til ambisjonen om 90% dekning av norsk matkorn. For å nå dette målet er det behov for en større hveteproduksjon. Det vil også indirekte gi bedre tilgang på fôrhvete. Som et tiltak for å stimulere til økt satsning på hvete ber FKA om at målprisen for mathvete økes 2 øre mer enn for bygg. Samtidig ber FKA partene prioritere tiltak som øker avlinger og dyrkingsområdet for hvete, som også har positiv klima- og miljøgevinst, og peker spesielt på drenering, fangvekster og vekstskifte.

Norsk matmel utfordres sterkt av økt import av deiger og ferdigvarer (RÅK-varer) som over tid reduserer avsetningsmulighetene for norsk matkorn. Internasjonal hvetepreis har falt om lag 1 kr/kg

fra prisnivået man så før og under jordbruksoppgjøret 2022. En økning av målprisen for mathvete må derfor kompenseres med prisnedskrivning eller matkorntilskudd, for å unngå at konkurransekraften og avsetningsmulighetene til norsk korn svekkes ytterligere. Næringen jobber med å styrke preferansen for norske brød og kornprodukter. I tillegg mener FKA at matkorntilskuddet er avgjørende for å styrke konkurransekraften til norsk matkorn i hele verdikjeden. FKA ber om:

- at målprisen for mathvete økes med 2 øre mer enn bygg. Økt målpris på matkorn må kompenseres med prisnedskrivningstilskudd eller matkorntilskudd. Partene må legge stor vekt på at norsk matkorn og foredlingsindustri ikke taper markedsandeler og utviklingsmuligheter
- at partene gjeninnfører matkorntilskuddet
- at partene slutter seg til ambisjonen om at 90 % av matmelet skal være norsk innen 2030
- prioritering av tilskudd til agronomiske tiltak som øker avlinger og tetter avlingsgapet i hvete

Økt norsk fôrkornproduksjon

Den årlige fordelingen av norsk fôrkorn tilgang er per nå ikke veldig avvikende fra industriens behov, men industrien ønsker likevel noe mer hvete og proteinvekster. Samtidig, med prognosert nedgang i kraftfôromsetningen vil FKA peke på at det kan bli for mye bygg. For å øke tilgangen på fôrhvete bør en vurdere tiltak som stimulerer til å produsere hvete på bekostning av bygg der det er mulig, og for å håndtere risikoen bonden har ved å satse på vårhvete. Dette bør utredes i en samlet gjennomgang av virkemidler for korn.

Ved jordbruksoppgjøret 2022 ble det innført prisnedskrivning på importert karbohydratråvare, som svar på utfordringen knyttet til håndtering av sterkt økte råvarekostnader til kraftfôr. Dette var et viktig tiltak som gav en nødvendig forutsigbarhet for kraftfôrkostnaden og ordningen har vært avgjørende for økonomien i husdyrproduksjonene. FKA understreker at fortsatt høye priser på melasse/roesnitter gjør at det er av stor betydning at denne ordningen videreføres.

FKA har mål om å øke norskandelen i fôret fra dagens 82 % og er involvert i ulike satsninger for å øke norskandelen i fôrseddelen og gi etterspørsel etter mer norsk korn. Det er viktig at lønnsomheten i fôrkorn dyrking sikres. FKA ber om:

- at lønnsom fôrkorn dyrking må sikres gjennom et sett av virkemidler. Målprisøkninger på fôrkorn må kompenseres med PNS. Økte kostnader i norsk husdyrproduksjon vil svekke mulighetene for norsk fôrkorn dyrking. Eventuelle endringer i ordningen med prisnedskrivning må utredes grundig
- at prisnedskrivningen på importerte karbohydratråvarer videreføres
- at prisforholdet mellom bygg og havre opprettholdes
- tiltak som øker grovfôrkvaliteten og en virkemiddelbruk som stimulerer bønder til å øke bruken av norske fôrråvarer

En bærekraftig kornproduksjon

I årets innspill vil FKA spesielt vektlegge å styrke tiltak knyttet til reduserte utslipp fra jord, karbonbinding, forbedret jordhelse og god agronomi som gir høyere avlinger og bedre kvalitet på kornet. FKA ber om:

- at drenering fortsatt prioriteres og at tilskuddssatsen økes med 500 kroner per dekar. FKA ber også om en vurdering for å se nærmere på andre flaskehalsen som kan hindre økt dreneringstakt, som behov for rådgivning og utfordringene knyttet til drenering på leiejord
- at det sikres en tilstrekkelig tilskuddssats for fangvekster, også utenfor «prioriterte områder»
- at det innføres et tilskudd for vekstskifte i RMP, som et nytt og viktig jordforbedrings- og plantevern tiltak
- overslagsbevilgning på RMP, slik at satsene styrer bevilgningen og bønder unngår avkortning

1 Gode markedsmuligheter for korn

Det er behov for både mer matkorn og for mer karbohydrater og proteiner til kraftfôret. Dagens situasjon og flere initiativ forsterker markedsmulighetene for norsk korn, slik som fokuset på norsk og bærekraftig matproduksjon, økt selvforsyning, beredskap, matkornpartnerskapets mål om økt norskandel i melet, samt målet hos FKA og andre aktører om økt norskandel i fôret.

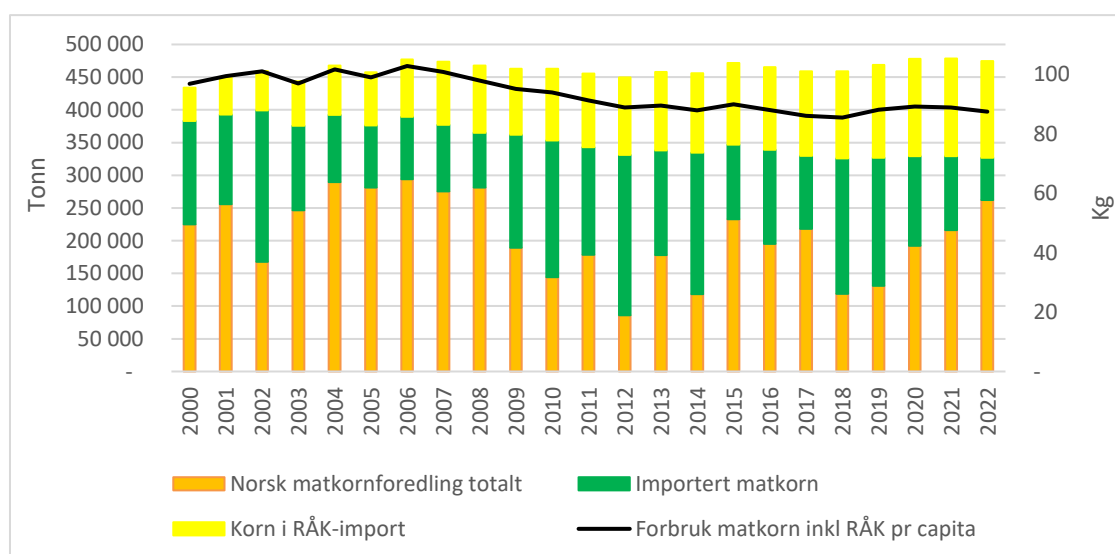
For å nå målet om en høyere selvforsyning er man avhengig av å øke norskandelen i melet og norskandelen i fôret til husdyrsektoren. Dette forutsetter at man må opprettholde, og trolig øke, norsk kornproduksjon. Kanaliseringspolitikken har vært et svært viktig politisk virkemiddel for å bidra til en optimal utnyttelse av Norges totale jordbruksareal. FKA vil understreke viktigheten av kanaliseringspolitikken og at det er lønnsomt å produsere korn der det er mulig, samtidig som en legger til rette for lønnsomhet for husdyrholdet i øvrige områder.

Rundt 30 % av det fulldyrka jordbruksarealet i Norge brukes til å produsere korn. I tillegg til å produsere mat er norsk kornproduksjon viktig for å holde arealene i hevd, opprettholde beredskapsevne, den er med på å gi en variert bruksstruktur og bidrar til landbruk i hele landet. Å sikre at et mangfold av norske kornprodusenter blir med videre er med å opprettholde et produsentmiljø, gi levende bygder og sikre legitimitet for landbruket. Mye av legitimiteten til norsk jordbruk ligger i å utnytte knappe arealressurser, over hele landet.

Selv om 2022 ser ut til å bli et helt spesielt godt år, føyer det seg inn i rekken av flere gode år. Med unntak av 2018 har kornavlingene vært jevnt over høye siden 2015/16. Samtidig har nedgangen i kornarealet flatet ut etter 2014. Dette gir et positivt utgangspunkt og et godt mulighetsrom for norsk korndyrking. For å opprettholde en positiv utvikling og utnytte mulighetsrommet vil FKA peke på viktigheten av å sikre lønnsomhet over tid for norsk kornbønder. Mangfoldet av kornprodusenter må ha en lønnsomhet som gjør at de kan fortsette å produsere korn.

1.1 Markedssituasjonen matkorn

Forbruket av matkorn per capita var synkende i perioden 2007 til 2017, inklusive beregnet korninnhold i importerte hel- og halvfabrikat (RÅK-varer). Deretter har forbruket vært mer stabilt, med en liten økning i årene 2019 og 2020 (figur 1.1).

Figur 1.1 Utvikling norsk foredling av matkorn, RÅK-import og forbruk per person, 2000 til 2022 (Kilde: Landbruksdirektoratet, omregninger av FKA)

Årets sesong

FKA legger til grunn at Norge i 2022/23 er selvforsynt med rug, bygg og havre til mat. Unntaket er økologisk havre til mat, der en over tid har vært avhengige av import. God fordeling mellom kvaliteter, at klasse 4 i år kan supplere for lav tilgang av klasse 3, og generelt god tilgang av hvete, gjør at man regner med å kunne nå 80 % norskandel i ferdig hvetemel i sesongen 2022/23.

Behovet for norsk matkorn fremover - mulighetene for økt norskandel

Andelen norsk korn i hvetemelet økte fra nær 0 % på 1960-tallet og opp mot 75 % i 2004-2008, for deretter å falle noe. Fallet kan forklares av flere forhold. Det var noen værmessig utfordrende kornår, som både slo ut kvantumsmessig og med kvalitetsmessige utfordringer. I tillegg har utviklingen i matindustrien ledet til økt automatisering og mindre rom for løpende justeringer av bakeprosessen ut fra råvarens egenskaper fra parti til parti. Det gjør at variasjon i råvarekvalitet vanskeligere håndteres og kravet til standardisert råvare øker.

Hvetesortene deles i Norge inn i 4 eller 5 klasser etter bakeegenskaper, og hvetemel består av en blanding av flere klasser. Tradisjonelt har Norge importert hvete med høye proteintall og sterk glutenkvalitet (tilsvarende klasse 1 og 2), mens vi har hatt god tilgang på norsk råvare med lavere proteintall og svakere gluten. Norsk planteforedling har bidratt til en suksessfull introduksjon av hvetesorter i klasse 1 og 2, som har blitt tatt i bruk av bøndene i stort omfang. Dette har ført til store sprang i muligheten for å oppnå en enda høyere norskandel. Samtidig har disse nye og svært populære sortene skapt utfordringer med å treffe på balansen mellom klassene de siste årene.

FKA og andre kornhandlerne gir signaler i kornguidene gjennom prisdifferensiering og generell informasjon om ønsket tilgang. Jordbruksavtalen har ansvar for å sette målpris og minstekrav. Ansvar for tilpasninger til det markedet etterspør ligger hos aktørene gjennom klasseinndeling og kvalitetstillegg- og trekk. Dialogen i verdikjeden om tilpassing mellom tilbud og etterspørsel av ulike kvaliteter av matkorn pågår løpende. Industriell struktur og mangel på cellekapasitet er en stor utfordring i verdikjeden. Mangel på kapasitet i sesong gjør det krevende å sortere alle kvaliteter.

Matrug

Rug gir gode avlinger, men forbruket til matmel er fallende. Det er også utfordringer med rensekapasitet og rug er ikke sterkt etterspurt til kraftfôr på grunn av smaken. Produksjonen til matmel forutsetter full rensing for melldrøye. Det er fortsatt et mål å dekke etterspørselen etter matrug. FKA ber partene redusere prisen på matrug 10 øre relativt til andre målpriser.

FKA ber avtalepartene endre prisnoteringssted for matrug til Larvik. Biologisk er rug ekstra utsatt for soppen melldrøye, og matmelmøllene tar ikke imot korn som ikke er rensset. Felleskjøpet Agri har en maskin ved anlegget i Larvik som renser kornet. Ingen andre kornhandlere har valgt å ha slikt utstyr og i praksis må all norskprodusert matrug innom anlegget i Larvik for rensing. De andre kornkjøperne har i stor grad sluttet å kjøpe rug til matkorn. FKA har økt markedsandelen for matrug fra under 50 % i 2015/2016 til 90 % i 2021/2022. Fra 1. juli 2024 kommer ytterligere innskjerpinger i kravene for melldrøye, både for matrug og til fôr.

Selv om all matrug må innom Larvik, tar Felleskjøpet Agri imot matrug ved flere anlegg, inklusive tre prisnoteringsanlegg i sesong, men etter sesong bare ved Larvik og Stange. FKA er, som markedsregulator, forpliktet til å betale målpris som gjennomsnitt for alt korn som leveres prisnoteringsanleggene. Siden all rug til mat må innom Larvik, er dette i dag det naturlige målepunktet for uttak av målpris. Å frakte rug som først er levert til Kambo, Drammen og Holmestrand til Larvik gir kostnader knyttet til frakt og ekstra håndtering.

FKA legger til grunn at det er produsenten som har ansvar for å levere all rug som skal ha matkornpris (målpris) fram til det eneste anlegget som kan håndtere en slik kvalitet. Å definere Larvik

som noteringspunkt svarer på dette. FKA har et ønske å opprettholde et servicetilbud for levering av rug. For å opprettholde dette er det avgjørende å få endret noteringssted til Larvik. Alternativet for Felleskjøpet vil være å stenge for mottak av matrug ved alle andre anlegg enn Larvik, noe som er mindre gunstig for produsentene.

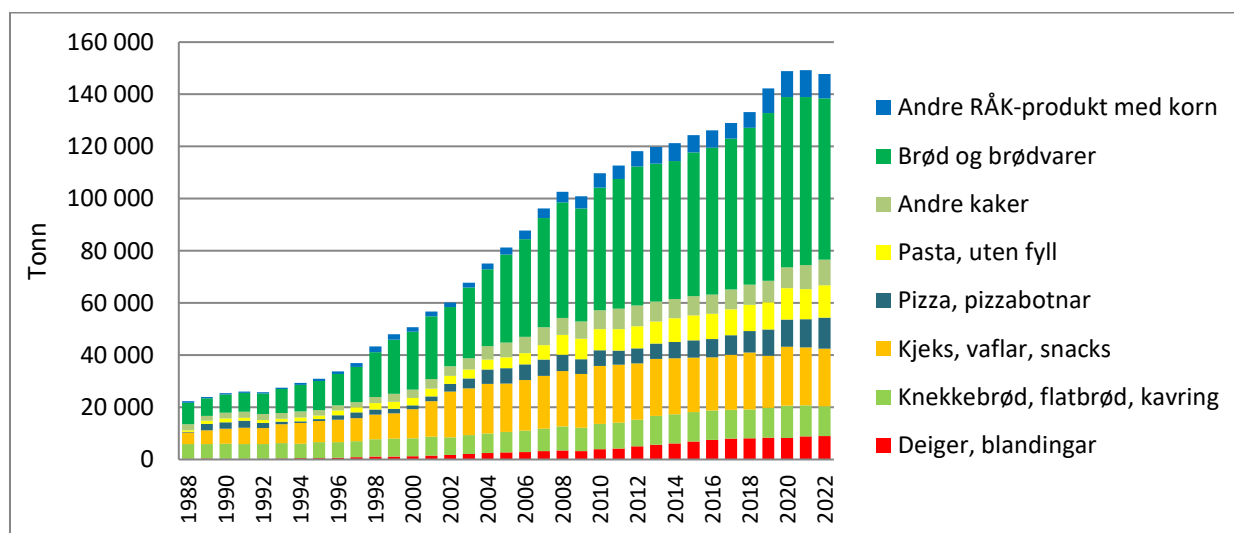
FKA foreslår å endre jordbruksavtalens tekst om noteringsanlegg i kapittel 2.1.4 til:

“Prisgrunnlaget for målprisvarene er produsentprisnoteringer for basis kvalitet levert til Felleskjøpet Agris anlegg i Larvik, Kambo, Drammen og Holmestrand, samt Felleskjøpet Agris anlegg i Trondheim for bygg, slik disse mottaksanleggene er definert av Landbruksdirektoratet. For matrug noteres produsentprisen bare ved anlegget i Larvik.”

Utfordringen med import av deiger, halvstekte bakevarer etc. (RÅK-varer)

FKA vil fremheve utfordringen med import av RÅK-varer, som ferdige deiger, halvstekte brød og bakevarer. Det estimerte korninnholdet i RÅK-varer utgjør en stadig større del av matkornforbruket i Norge. I 2001 tilsvarte denne importen ca. 56 000 tonn korn, i 2011 ca. 112 000 tonn korn, mens det i 2022 utgjorde drøye 147 000 tonn. Det betyr at den beregnede andelen av forbruket av matkorn fra RÅK utgjorde henholdsvis 13 %, 25 % og 31 % av det samlede matkornforbruket i Norge. De siste 10 årene har importen av beregnet korn fra RÅK-varer i gjennomsnitt økt med nær 3 % i året. Enkelt framskrevet vil importerte hel- og halvfabrikata stå for ca. 40 % av matkornforbruket i 2030, gitt at forbruket av matkorn totalt sett forblir uendret. Det betyr også at selv om norskandelen i melet økes, vil det totale markedet for norsk korn ikke nødvendigvis bli mye større, da en stadig større andel dekkes av importerte bakevarer.

RÅK-importen representerer en konkurranseutfordring for norsk produksjon. Mange av produktgruppene konkurrerer direkte med norsk etablert industri, som for eks. pizza, brød og deiger. Flere produkter, som kjeks og pasta, er allerede flagget ut. Det er brød og brødvarer som utgjør den største kategorien innen RÅK, og den har hatt en vekst på ca. 30 % de siste ti årene. Selv om kvantum importert brød gikk ned med 6 % i 2022, gikk verdien opp med 6 %. Bakverk, deiger og pizzabunner er blant kategoriene med størst prosentvis vekst, hvor alle har om lag doblet seg de siste 10 årene.

Figur 1.2 Estimert korninnhold i importerte produktgrupper fra 1988-2022 (tall fra SSB, beregninger av FKA)

Det er viktig å styrke preferansen for norske brød og kornprodukter. Økt bevissthet hos forbrukere og tydelig merking av norske kornprodukter er grunnleggende for å styrke forbrukernes mulighet og preferanser for å velge norsk i konkurransen mot import. Gjennom *Partnerskapet for matkorn og*

planteproteiner jobber markedsaktørene i verdikjeden selv med å øke markedet for og bruken av norsk matkorn. I 2022/23 arbeider Partnerskapet bl.a. med etablering av en felles bransjesatsning «Økt bruk av Nyt Norge på korn og bakevarer». Det jobbes videre med en forbedring av de årlige kvalitetsanalysene for mathvete, samt initiere forskningssøknader for å nå en ambisjon om 90 % norsk matkorn. Januar 2023 kom rapporten «Markedet for norsk matkorn» som beskriver muligheter og utfordringer for norsk matkorn.

Vurdering av målpris for matkorn

Svært høye internasjonale priser og kompensasjon gjennom prisnedskrivning gav rom for en prisøkning på norsk korn ved fjorårets jordbruksoppgjør, uten særlig risiko for økt import på kort sikt. Dette var med på å bidra til nødvendig kostnadsdekning og et inntektsløft for kornbønder.

Det er behov for en større hveteproduksjon for å kunne øke norskandelen i hvetemelet og som et tiltak for å stimulere til økt hvetesatsning ber FKA om at målprisen for mathvete økes 2 øre mer enn for bygg. Siden jordbruksforhandlingene 2022 har internasjonal hvetepris har falt om lag 1 kr/kg. En økning av målprisen for mathvete må derfor kompenseres med tilsvarende økning i prisnedskrivning eller matkorntilskudd. Manglende kompensasjon vil innebære en vesentlig risiko for svekkelse av avsetningsmulighetene for norsk matkorn til matmel- og bakeindustri. Felleskjøpet Agri anbefaler at man ved årets jordbruksforhandlinger ikke svekker konkurransekraften mot import.

Det er ikke kun råvarepris som gjør at norsk produksjon utfordres av import. Forbrukerpreferanser og produktbredde, øvrige kostnader i industrien herunder skalaulemper, dagligvarekjeder og andre aktørers ønske om alternativ til norske leverandører spiller også inn, men dersom pris på norsk vare også trekker i «feil» retning, øker risikoen for å tape konkurransen mot importvarer.

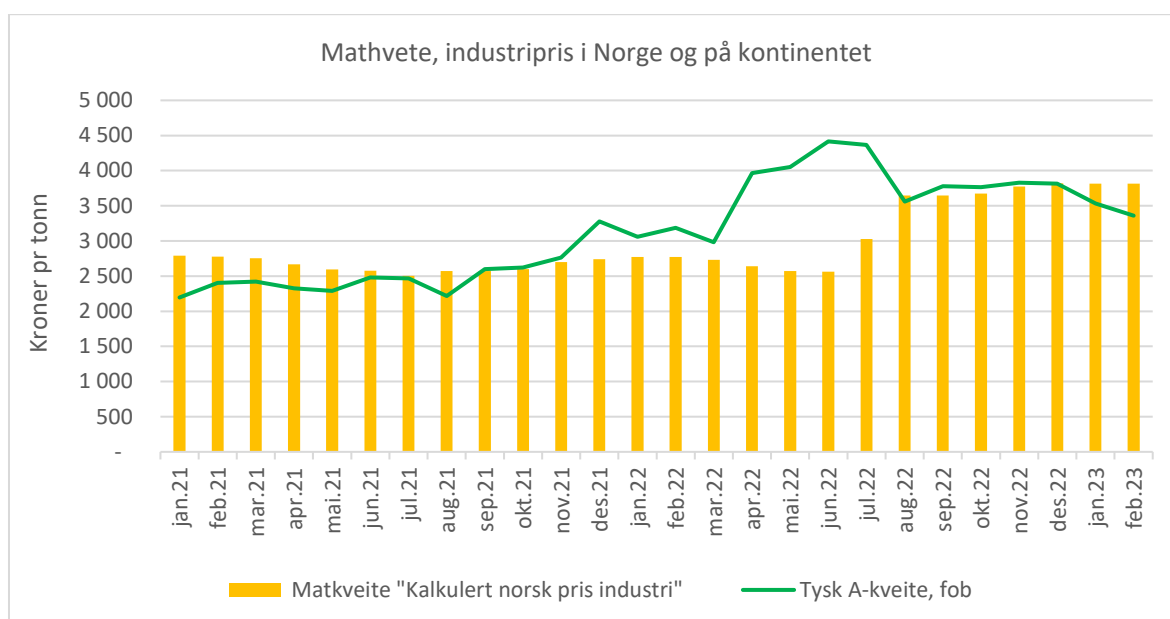
Matkorntilskuddet

Ved jordbruksoppgjøret 2022 ble matkorntilskuddet midlertidig fjernet med bakgrunn i høye internasjonale priser på korn som gjorde det mulig å videreføre en økt råvarekostnad i den norske verdikjeden. FKA vil imidlertid være tydelige på at ved lavere internasjonale kornpris vil fravær av matkorntilskuddet gjøre import av hel- og halvfabrikata mer gunstig over tid. I et lengre perspektiv vil dagligvarekjeder og storhusholdning øke importen dersom marginene ved import øker. Etterspørselen i matindustrien etter mel vil da reduseres fordi importerte ferdigvarer erstatter produkt som brød, kaker og deiger produsert i Norge på norskprodusert mel, som utfordrer avsetningsmulighetene. Etterspørselen har allerede gått noe ned, som følge av økt import av hel- og halvfabrikata. Dette vil også kunne ha stor betydning for norsk mølle- og bakerinæring.

Figuren under illustrerer prisforskjellen mellom norsk og tysk hvete¹. Fra desember 2021 til juli 2022 hadde norsk industri en råvareprisfordel i forhold til europeiske konkurrenter, men nå når den internasjonale prisen faller blir konkurransekraften til norsk matkorn svekket. Matif-børsen indikerer en nedgang på 11 euro/tonn fra mai til desember 2023² (per 24.januar 2023).

¹ Norsk pris er markedsregulators basispris ved kystanleggene korrigert for proteintillegg, prisnedskrivning og matkorntilskott. Dette kan leses som en tilnærmet engrospris. Importprisene er noteringer av innhentet av Landbruksdirektoratet som del av administreringen av tollvernet. Prisen er trukket fra 350 kroner pr tonn for frakt. Dette gir en såkalt fob-pris, som illustrerer en europeisk møllepris

² https://www.zmp.de/en/exchanges/matif-milling-wheat-no-2-price_future

Figur 1.3 Prisforskjell på norsk og tysk mathvete, en kalkulert pris til industripris (Kilde: Holtermann, Landbruksdirektoratet, FKA)

Matkorntilskuddet er med å styrke konkurransekraften til norsk matkorn i hele verdikjeden gjennom å sikre en høy norskandel i melet og mot import bakervarer. Felleskjøpet ber partene om å gjeninnføre matkorntilskuddet.

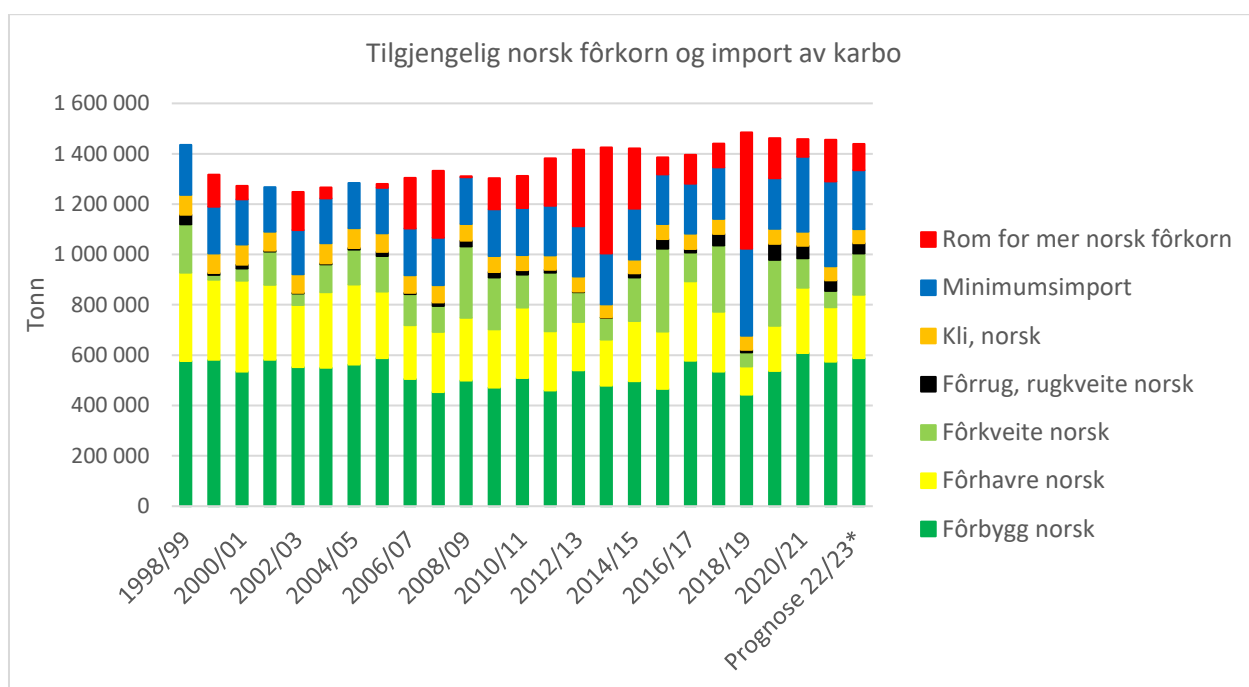
FKA ber om:

- Målprisvurderinger
 - at målprisen for mathvete økes med 2 øre mer enn bygg. Økt målpris må kompenseres med prisnedskrivningstilskudd.
- at partene gjeninnfører matkorntilskuddet
- at prisnoteringssted for matrug endres til Larvik
- at målprisen for matrug senkes 10 øre, i lys av markedsituasjonen

1.2 Markedssituasjonen førkorn

Novemberprognosen viser en tilgang av korn, erter og oljefrø på 1 358 000 tonn for 2022/23-sesongen. I et gjennomsnittlig år er det behov for mer norsk førkorn enn det er tilgang av, mens i gode sesonger, som 2022/23, er rommet mindre. Novemberprognosen viser et rom på 100 000 tonn (figur 1.4). Kraftfôrbransjen har behov for en minimumstilgang av essensielle råvarer for å kunne lage et kraftfôr tilpasset husdyrproduksjon³. Siden 2008/09 har man ikke vært i en situasjon med så stor tilgang av norsk førkorn at industrien ikke har hatt tilstrekkelig tilgang til importkvoter.

³ Rom for bruk av norsk korn, Norske Felleskjøp 01.12.2017

Figur 1.4 Totalforbruk av karbohydrater til kraftfôr. Mørkeblå søyle er minimumsimport (200 000 tonn) og det resterende (rødn søyle) er import som kan dekkes av norsk råvare. Prognose november 2022 (Kilde: Felleskjøpet Agri)

Behovet for norsk fôrkorn fremover

Behovet for norsk fôrkorn påvirkes av utviklingen i husdyrsektoren og forbruket av kraftfôr til de ulike dyreslagene, i tillegg til sammensetningen i fôrseddelen.

2020/2021 var i stor grad preget av koronapandemi. Etterspørselen etter norske landbruksvarer økte, noe som også påvirket etterspørselen etter kraftfôr, som økte med +2,2 %. Fra 4. kvartal 2021 tom. 3. kvartal 2022 har det vært en nedgang i kraftfôromsetningen på -1,7 %. Prognosen for 22/23 per november viser en videre nedgang på -1,9 %, til totalt 1 958 000 tonn⁴. Dette er en nedgang på 39 000 tonn fra 21/22, som utgjør ca. 29 000 tonn kornråvarer (forutsatt 74 % karbohydratråvare i kraftfôret). Tall fra 4. kvartal viser at kraftfôromsetningen trolig vil nedjusteres ytterligere. Forbruket av drikkemelk går nedover og andre meieriprodukter møter sterk konkurranse fra importerte produkter. Engrosforbruket per innbygger av rødt kjøtt har ikke vært lavere siden 1999 og trenden har vært at nordmenn i større grad spiser fjørfekjøtt og egg. Det er usikkert hvordan forbruket vil utvikle seg framover⁵.

Fordelingen av tilgang til norsk fôrkorn

Alt korn tilgjengelig for fôrindustrien har stort sett blitt brukt opp og den årlige fordelingen av norsk fôrkorn tilgang er ikke per nå veldig avvikende fra industriens behov. Markedsregulator legger til grunn at alt fôrkornet også vil bli brukt i år. Industrien ønsker seg likevel en større andel norsk hvete, som er et anvendelig kornslag. Det er et behov på ca. 250 000 tonn. Når det gjelder bygg viser registrerte tall for forbruk at industrien er fleksible i området 500 – 600 000 tonn. Prognosert tilgang i 2022 sesongen på 591 000 tonn bygg er dermed i øvre del av det ønskelige.

Det er per nå lite som tyder at det skjer en omfattende omlegging fra bygg til hvete. Samtidig ser man at avlingsutviklingen på bygg har vært høyere enn for hvete og havre, og det kan være en årsak

⁴ Prognosen baserer seg på registrerte tall av kraftfôr til og med 3. kvartal, samt produksjons- og salgsprognoser for husdyrprodukt vurdert opp mot trend av forbruk av kraftfôr per kilo kjøtt/melk.

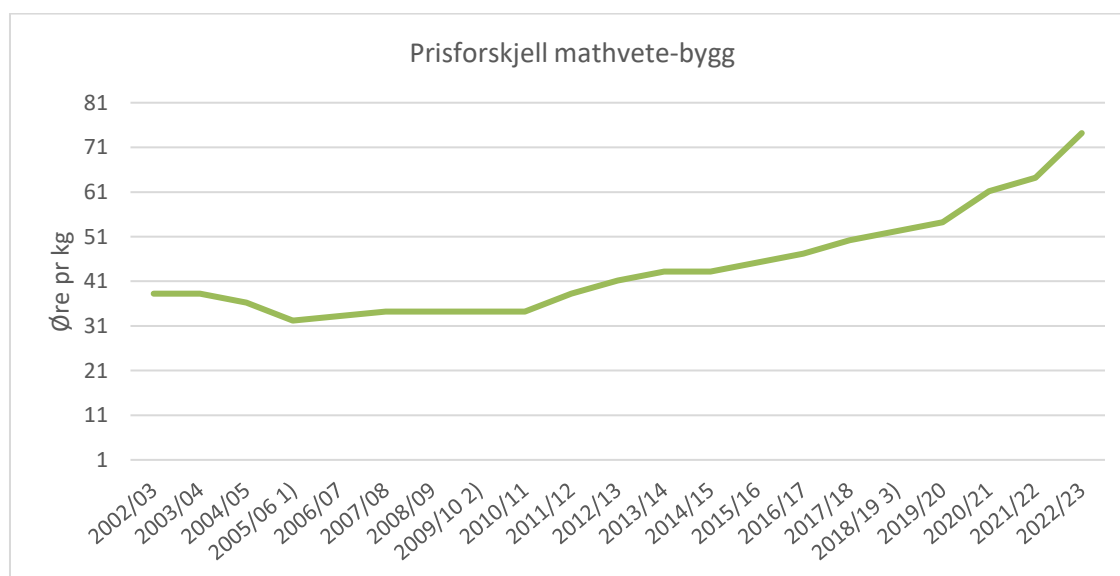
⁵ Grunnlagsdokument for 1. halvår. Gjennomsnittlige engrospriser for store, svin, lam og egg. Nortura 2022

til at man har sett økt volum bygg de siste 10 årene. Allerede brukes 30 % av arealene i sone 1 til bygg og det er mange kornprodusenter som velger bygg på bekostning av vårhvete. I en situasjon med forventet nedgang i kraftfôromsetningen vil FKA peke på at det på lengre sikt kan bli for mye bygg, mens industrien etterspør mer fôrhvete og proteinvekster. Dette kan forsterkes ved at kraftfôromsetningen til drøv, som tar unna mye bygg, er ventet å gå mest ned. Samtidig er det behov for hvete, bl.a. til fjørfefôr. Kraftfôromsetningen til fjørfe har økt kraftig, fra 259 800 tonn i 2000 til 480 300 tonn i 2020. Novemberprognosen viser en økning på 1,7 % fra forrige sesong.

Hva som er mest lønnsomt å dyrke vil variere. Avlingsnivået en oppnår på bygg og vårhvete betyr mye, det gjør også andelen av vårhveten en oppnår matkvalitet på. Oppnåst mathvetekvalitet vil det være bedre lønnsomhet enn bygg, og om produksjonen samlet sett er mer lønnsomt enn bygg kommer an hvor stor matandelen på hveten er. I tillegg kommer andre faktorer, som totaliteten i driftsopplegget, tid til oppfølging, og tilgang på tresker, samt mottaks- og lagerkapasitet⁶. Dette er avveinger bonden gjør.

I en situasjon hvor det er behov for en større hveteproduksjon, både for å kunne øke norskandelen i hvetemelet og øke tilgangen til fôrhvete bør følgende sees nærmere på:

1) å gjøre det mer attraktivt i større grad å dyrke hvete på bekostning av bygg, i områder der det er mulig. Prisforskjellen mellom bygg og mathvete har økt betydelig de siste årene, og spesielt fra 2019/2020. Prisforskjellen for 2022/23 er på 74 øre. Det har vært helt avgjørende å få til en tilstrekkelig prisforskjell mellom bygg og mathvete, for å stimulere til produksjon av hvete. Som et tiltak for å stimulere til økt hvetesatsning ber FKA om at målprisen for mathvete økes 2 øre mer enn for bygg i årets oppgjør. Samtidig bør det, i en samlet gjennomgang av virkemidler for korn, også vurdere andre virkemidler som kompenserer risiko ved mathvetedyrking mer direkte.

Figur 1.5 Prisforskjellen mathvete og bygg

2) avlingsgap («yield gap»), som viser til forskjellen mellom teoretisk oppnåelige avlinger og avlinger som tas ut i praktisk dyrking. Det er vist et avlingsgap på henholdsvis 45 % og 51 % for vår- og høstvetedyrking, noe som er større enn for naboland. Fra 1960-tallet har avlingsfremgangen hovedsakelig vært basert på økt bruk av innsatsfaktorer, samt utvikling av nye sorter. Fremover er

⁶ Einar Strand, Wendy Waalen og Unni Abrahamsen, NLR og NIBIO (2022). Avlingspotensialet for norsk mathvete. Markedet for norsk matkorn. Partnerskapet for norsk matkorn og planteproteiner (2022)

det viktig å se på hvordan man kan tette avlingstapet gjennom agronomiske tiltak. Strand, Waalen og Abrahamsen (2022⁷) peker blant annet på viktigheten av mindre jordpakking, økt innhold av organisk materiale og mer vekstskifte. For å bidra til å tette avlingsgap i hvete vil FKA peke spesielt på forslagene under kapittel 4 (Bærekraftig kornproduksjon); drenering, fangvekster og vekstskifte.

FKA vil også peke på at en økt satsing på mathvete, betyr at en del av hveten vil bli fôr på grunn av været eller vil måtte nedskrives til fôr i år med mye mathvete. Omdisponering av mathvete til fôr kan ikke da betraktes som et tap av mathvete, men som en nødvendig konsekvens av å sikre en høy tilgang av hvete. Rikelig tilgang på mathvete er med å sikre en høy norskandel i hvetemelet, og indirekte en høyere andel norsk fôrhvete i kraftfôret.

Fôrhvete prises i dag av kornhandlerne i samråd med kraftfôrindustrien ut fra verdi i optimeringen i sammenligning med bygg. Prisforholdet mellom bygg og fôrhvete har lenge ligget på 8 øre hos FKA. Denne vurderingen er gjort ut ifra ernæringsmessige forhold som gir kornet verdi i optimeringen. En slik verdsetting avhenger blant annet av tilgangen. Noen kornhandlere gir en høyere merpris for fôrhvete. Dette gjøres særlig der det er lokalt lønnsomt, eksempelvis i nærhet til en kraftfôrfabrikk. Her vil det gi bedre lønnsomhet å betale mer for lokalprodusert fôrhvete, enn å transportere importert vare fra kyst. For FKA vil ikke slike forhold være grunnlag for å gi en merpris for fôrhvete generelt. Dersom fôrhvetepreisen økes, vil dette måtte betales av kraftfôrindustrien og slå direkte inn på kraftfôrprisen. FKA praktiserer differensiert betaling etter proteinnivå. Denne differensieringen tar utgangspunkt i alternativverdien for proteinet. I 2022 innførte FKA firedoblet proteinbetaling til fôrkorn av hvete, for å redusere den økonomiske nedsiden dersom mathvetedyrkingen ikke holder matkvalitet.

Prisnedskrivning på importert karbohydratråvare

I jordbruksforhandlingene 2022 stod partene overfor en vesentlig utfordring knyttet til hvordan man skulle håndtere utsikter til sterkt økte råvarekostnader til kraftfôr og mangelen på forutsigbarhet for husdyrsektoren. Som resultat av forhandlingene ble det innført prisnedskrivning på importert karbohydratråvare. Denne ordningen har fungert godt og var et viktig tiltak som gav en nødvendig forutsigbarhet for kraftfôrkostnaden. Det ble heldigvis en god norsk kornhøst og importbehovet ble av den grunn ikke så stort som ved en svak norsk kornhøst. Ordningen var uansett med å gi vesentlig større forutsigbarhet, den dempet prisoppgangen på kraftfôr som følge av høye internasjonale priser og har vært viktig for økonomien i husdyrproduksjon. Generelt har internasjonale priser på karbohydratråvarer til kraftfôr falt siden våren 2022. Det er avgjørende av hensyn til dyrevelferd med import av noen spesielle karbohydratråvarer, slik som roesnitter⁸. For roesnitter har sanksjonering av russisk råvare medført svært knapp tilgang til de europeiske markedene. FKA understreker at fortsatt høye priser på både melasse og roesnitter gjør at det er av stor betydning at ordningen med prisnedskrivning av importert karbohydratråvare videreføres. For ordens skyld legges det til at ordningen med prisnedskrivning av importvare ikke fører til økt import, kun forutsigbarhet med henhold til kostnad. Importkvantumet er i hovedsak regulert av kvoter.

Behov for proteinvekster

Kraftfôrindustrien etterspør norske proteinråvarer, og oljefrø er i sesongen 2022/23 så langt omsatt til god pris. I 2022 var det mer enn en dobling i produksjon av åkerbønner og erter. Økt bruk av vekstskifte med erter og åkerbønner har positive miljøeffekter, gi tilgang på mer norskprodusert protein og dermed bidra til å øke norskandelen i kraftfôret. Det er etterspørsel etter norsk proteinvare og FKA ber partene opprettholde PNS-nivået på oljevekster, lupiner og bønner. Det er et mål at åkerbønner og erter inngår i et vekstskifte som forgrøde til hvete, spesielt i matkornområder.

⁷ Einar Strand, Wendy Waalen og Unni Abrahamsen, NLR og NIBIO (2022). *Avlingspotensialet for norsk mathvete* i Markedet for norsk matkorn. Partnerskapet for norsk matkorn og planteproteiner (2022)

⁸ Se rapporten [«Rom for bruk av norsk korn»](#) (Norske Felleskjøp 2017).

Økt norskandel i fôret

Felleskjøpet har i sin bærekraftstrategi et mål om å øke norskandelen i fôret fra dagens 82 %, noe som åpner for større etterspørsel etter norsk fôrkorn. FKA er involvert i en rekke satsinger, som produktutvikling av kraftfôr, utvikling av nye råvarer, samt satsning på mer og bedre grovfôr gjennom prosjekt "Økt norsk". Mer og bedre grovfôr regnes ofte som tiltaket med størst effekt samlet sett for å øke norskandelen til husdyra. Å lykkes med bedre grovfôr er trolig en nøkkel til økt norskandel. På kornsiden er det økt produksjon av korn (med riktig kvalitet) og proteinvekster, i tillegg til bruk av alternative proteinkilder i fôret viktig.

Høyere ytelse i husdyrsektoren og i melkeproduksjonen over tid har økt kravene til energi- og proteininnhold. Dette har fram til nå ført til en reduksjon av norsk korn i kraftfôret. Felleskjøpet oppfordrer partene til å vurdere tiltak og virkemidler som stimulerer lønnsomhet knyttet til å bruke norske ressurser.

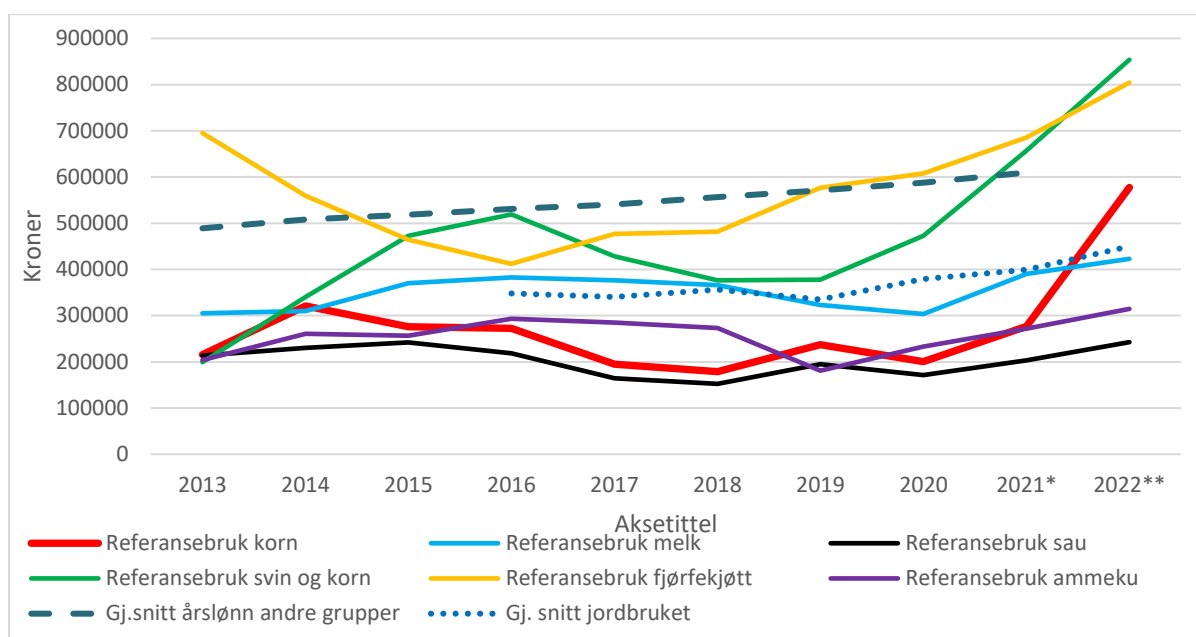
FKA anbefaler/ber om

- Målprisvurdering
 - at lønnsomheten i fôrkorn dyrkinga må sikres gjennom et sett av virkemidler. Målpriserøkninger på fôrkorn må kompenseres for husdyrsektoren.
 - økte kostnader i norsk husdyrproduksjon vil svekke mulighetene for norsk fôrkorn dyrking. Eventuelle endringer i ordningen med prisnedskrivning må utredes grundig.
- at prisnedskrivningen på importerte karbohydratråvarer videreføres
- at prisforholdet mellom bygg og havre opprettholdes på dagens nivå
- opprettholde PNS-nivået på oljevekster, lupiner og bønner.
- prioritere tilskudd til agronomiske tiltak som øker hveteavlinger og tetter avlingsgap i hvete
- tiltak som øker grovfôr kvaliteten hos husdyrbonden og en virkemiddelbruk som stimulerer bønder til å øke bruken av norske fôrråvarer

2 Inntekt og struktur i kornproduksjonen

Kornproduksjonen har i svært mange år vært preget av svak lønnsomhet og et gjennomsnittlig kornbruk har hatt et betydelig lavere inntektsnivå per årsverk sammenlignet med gjennomsnittet i jordbruket. Den ekstraordinære kostnadsveksten i 2021/22 gav stor usikkerhet om lønnsomheten i kornproduksjonen. Økning i målprisen og en helt nødvendig gjødselkompensasjon, sammen med et godt kornår, var med å gi et helt nødvendig inntektsløft for norske kornbønder (figur 2.1).

Det er usikkert hvordan kostnadsutviklingen vil bli i 2023. Høye gjødselpriser gjennom 2022 og 2023, samt generelt høye kostnader vil påvirke økonomien i 2023, og dersom ikke disse kompenseres vil det gi en svekkelse av økonomien til kornbøndene fremover. FKA vil peke tydelig på behovet for å sikre kornøkonomien videre, for å opprettholde tilstrekkelig lønnsomhet over tid.

Figur 2.1 Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner per årsverk (Referansebruksberegninger, Budsjettnemda for jordbruket, Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 16. mai 2022 mellom staten og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag) Gjennomsnittet for jordbruket er hentet fra Totalkalkylen for jordbruket).

Stor variasjon mellom små og store bruk

Fortsatt utgjør kornbruk med 0-300 dekar nær 70 % av brukene, og de driver 1/3 av kornjorda. De største brukene, over 800 daa, utgjør 6 %, men driver relativt sett en stor andel av jorden, 1/4.

	Antall bruk 2020	Sum areal 2020	Andel av brukene 2020	Andelen av areal 2020
0-299 dekar	7 007	975 919	69 %	34 %
300-499 dekar	1 682	641 515	17 %	22 %
500-799 dekar	923	575 428	9 %	20 %
>800 dekar	562	682 916	6 %	24 %
	10 174	2 875 778	100 %	100 %

Kornbønder er den gruppen hvor jordbruksinntekten som andel av bruttoinntekten er lavest (Grytten-utvalget). Det reflekterer arbeidsomfanget og at mange kornbønder har annen inntekt utenom. 86 % av kornbrukene driver under 500 dekar. Disse kornbøndene driver likevel en betydelig andel av kornarealet (56 %), og i tillegg til å produsere mat bidrar de i stor grad til å oppnå andre landbrukspolitiske mål, som en variert bruksstruktur og landbruk over hele landet, samt bevare et produsentmiljø, levende bygder og legitimitet for landbruket. Vi mener det er viktig at også at de mindre har lønnsomt slik at de fortsetter med kornproduksjon.

Felleskjøpet Agri mener vi må ha virkemidler som er med å sikre at et mangfold av kornprodusenter får en lønnsomhet som gjør at de kan fortsette å produsere korn. FKA ber partene om å legge vekt på å sikre kornproduksjonen på mindre skifter og på marginale kornområder (sone 3, 4, 5A). De politiske målsettingene om variert bruksstruktur må sikres gjennom landbrukspolitiske virkemidler. Disse målsettingene blir ikke ivaretatt i konkurransen mellom aktørene.

I jordbruksoppgjøret 2022 ble det nedsatt en arbeidsgruppe som skal gjøre en samlet vurdering av struktur differensiering og tak på tilskudd over jordbruksavtalen. Gruppens arbeid er ikke ferdigstilt før FKA sender sitt innspill.

Gjennomgang av korn-kraftfôrpolitikken

WTO-avtalen gir begrensninger for bruken av internstøtte (gul boks), som inkluderer målpris på korn og melk. Det er også økende utfordringer knyttet til kostnadsnivået som påføres tidlig i verdikjeden og som reduserer konkurransekraften for norsk jordbruk. Med bakgrunn i utfordringene knyttet til AMS ber FKA om en helhetlig gjennomgang av virkemidlene for korn og kraftfôr før jordbruksforhandlingene 2024. Gjennomgangen bør også inkludere og sees i sammenheng med øvrige virkemidler i gul boks, inkludert melk. En slik gjennomgang må ha som mål å sikre forutsigbare rammevilkår både for korn- og husdyrsektoren.

FKA ber om

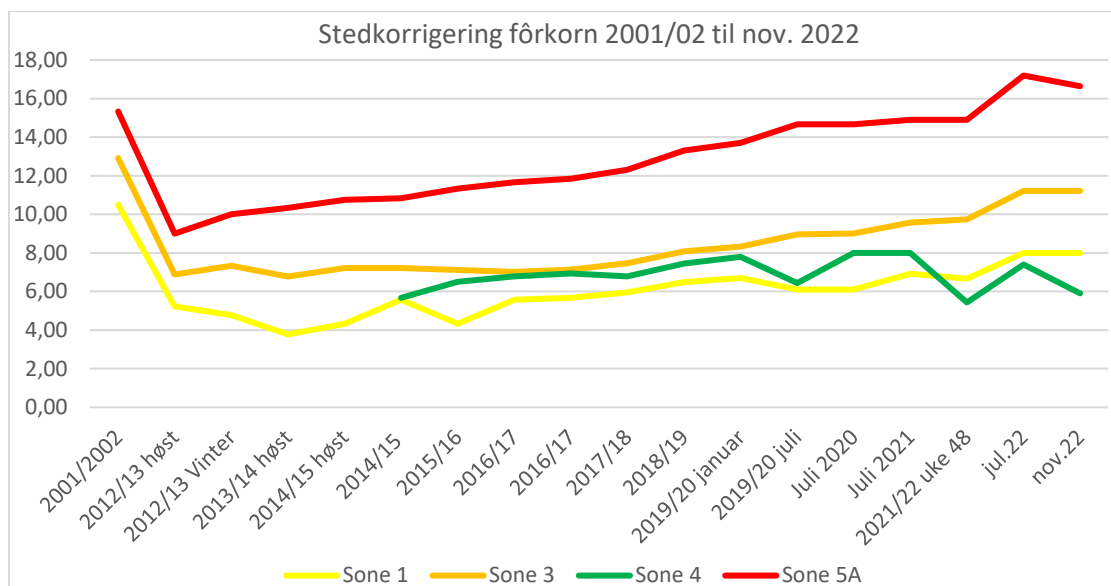
- at kornøkonomien sikres. Det er avgjørende at kornproduksjonen har tilstrekkelig lønnsomhet over tid.
- at det legges vekt å sikre et mangfold av kornprodusenter og at kornproduksjon på mindre skifter og marginale kornområder er lønnsomt
- at økte kostnader og inntektsgapet for næringen tettes i tråd med Hurdalsplattformen.
- en helhetlig gjennomgang av korn-kraftfôrpolitikken før jordbruksforhandlingene 2024, med bakgrunn i utfordringene knyttet til AMS

3 Frakt av korn og kraftfôr

Innføring av nytt frakttilskudd til bonde – distrikt

Bonden belastes kostnaden med frakt av kornet fram til dit det skal brukes, eventuelt til utskipingshavn. Videre frakt av korn og ferdigvarer belastes neste ledd. Felleskjøpet har etablert et system for å belaste frakt fra kornbonden, gjennom stedstrekk. Stedstrekkene har økt som følge av at sonefrakttilskuddet ble avviklet i 2013. I årene 2013 til rundt 2016 ble ikke det reelle behovet for økte stedstrekk tatt fullt ut, men spesielt fra 2016-2018 har stedstrekkene økt, og det vil måtte bli ytterligere økninger i årene fremover (figur 3.1). Det har særlig vært en stor økning i 2022 grunnet høye fraktkostnader.

Konsekvensen av økte fraktkostnader er at kornbonden som ikke befinner seg i umiddelbar nærhet av industri eller transittanlegg får redusert sin lønnsomhet. Eksempelvis har korn levert på Kambo ikke stedskorrigering, mens korn levert i Bø har stedskorrigering på 14,10 øre. Korn levert direkte til Drammen har 0, og levert på Eiker har 10,20 øre. En slik belastning av kostnadene overfor bonde vil ha negativ effekt på produksjon av korn i områdene med høyest fraktkostnader fram til industri eller transittanlegg. Det er sone 5a og sone 3 som har hatt de største økningene i stedskorrigering. Det er økende konkurranse om de større og nære produsentene, og FKA vil understreke viktigheten av å sikre lønnsomhet for alle produsenter. Å gi mulighet for tilnærmet lik kornpris uavhengig av hvor kornet produseres er viktig for å opprettholde kornarealene og for å øke selvforsyningen.

Figur 3.1 Stedkorrigering førkorn, fordelt på soner (Kilde: Felleskjøpet Agri)

FKA mener at det er behov for å gjeninnføre en utjamningsordning gjennom jordbruksavtalen som ivaretar det politiske ansvaret for utjamningen mellom områder med ulik avstand til industri eller transittanlegg. FKA ber derfor om at det innføres et nytt tilskudd som kompenserer for fraktkostnader som følge av lang avstand til transittanlegg/målprisanlegg. Tilskuddet må komme bonden direkte til gode. Dette vil øke lønnsomheten for kornprodusenter i distrikter som i dag har høye fraktkostnader, og som kommer til å oppleve en ytterligere økning i fremover. Innretningen på et slikt tilskudd må sees nærmere på og Felleskjøpet foreslår en partssammensatt gruppe gjennomgår innretningen av tilskuddet og at det iverksettes fra 2024.

Frakt av korn - mellomfrakt

Tilskuddet gis for frakt av korn fra overskuddsområder til produksjonsanlegg i underskuddsområdet på fastsatte steder langs kysten. Mellomfrakt spiller en viktig rolle i kanaliseringspolitikken.

I jordbruksforhandlingene 2022 ble det gjort oppjusteringer av satser for frakt av korn. Samtidig har en sett store økninger knyttet til frakt og spesielt til båtfrakt. Tilskuddssatsen på mellomfrakten skal dekke transittkostnadene i havn (bl.a. håndtering, havneleie, analyse) og båt. Det er lagt til grunn en transittkostnad på 52,50 kroner per tonn og at «resten» av tilskuddet skal gå til å dekke båt. Transittkostnadene i 2022 var på 85 kr per tonn. Dersom man tar utgangspunktet i underdekningen på transittkostnadene og at ca. 525 000 tonn korn får tilskudd gir en underdekning på ca. 17 millioner. Tidligere har båtfrakten vært regnet som relativt stabil, men i løpet av 2022 har shippingkostnader, men også bunkerstillegg har økt betraktelig. Beregninger viser en underdekning på ca. 28 millioner. Den totale underdekningen er ca. 45 millioner, tilsvarende rundt 88 kr/tonnet. FKA ber om en total økning av tilskuddet til mellomfrakt på 45 millioner.

Frakt av kraftfôr - stedsfrakt

Det har vært en kostnadsøkning på kraftfôr i bulk i 2022. Sammenligner man 2021 mot 2022 (tom. november 2022) har kostnadene økt med 42,05 kr/tonn, tilsvarende 12,87 %. Dette er i hovedsak knyttet til økte dieselkostnader og økte kostnader til bompenger. Ferjekostnadene har i en del tilfeller blitt redusert. For å kompensere for økte kostnader ber FKA om at tilskuddet til frakt av kraftfôr økes med 20 millioner kroner.

FKA ber om

- at det innføres av et nytt tilskudd som kompenserer bonden for fraktkostnader som følge av lang avstand til transittanlegg/målprisanlegg.
- at satsene på mellomfrakten økes med 45 millioner
- at stedsfrakten økes med 20 millioner kroner.

4 Bærekraftig kornproduksjon

Landbrukets klimaavtale har særskilt oppfølging foran jordbruksforhandlingene. I den avtalen har FKA en bredere rolle enn kun korn. I innspill til årets jordbruksforhandlinger vil FKA spesielt vektlegge å styrke tiltak knyttet til reduserte utslipp fra jord, karbonbinding, forbedret jordhelse, og god agronomi som gir høyere avlinger og bedre kvalitet og kornet. FKA vil trekke frem følgende ordninger:

Drenering: Det er fortsatt behov for drenering av kornarealer. Dårlig drenert jord gir mindre og dårligere avlinger, det gir økt jordpakking og økte utslipp av lystgass. Mer ustabil og vått vær med mer intenst regn gir utfordringer med alle operasjoner, fra såing til høsting og at kvaliteten på matkornet kan svekkes⁹. Godt drenert jord kan dermed ha gevinster for bonden i form av bedre avling, og det kan ha en klimaeffekt i form av mindre lysgassutslipp.

Drenering er en kostbar investering. Med dårlig lønnsomhet over år hos mange kornbønder kan drenering være utfordrende å prioritere. I jordbruksoppgjøret ble dreneringstilskuddet økt med 500 kr/daa. Med den kostnadsutviklingen som har vært i 2021 og 2022, og videre inn i 2023 mener FKA det er behov for en ytterligere styrking av tilskuddssatsen for drenering. I tillegg ber FKA om en vurdering for å se nærmere på andre flaskehalsen kan hindre økt dreneringstakt, som behovet for rådgivningen og utfordringene med drenering på leiejord.

RMP

Fangvekster: Å binde karbon i jord er en viktig del av Landbrukets Klimaplan, herunder bruk av fangvekster. FKA er positive til økningen i satser til «prioriterte områder» til bl.a. bruk av fangvekster, som en del av de øremerkede midlene til vannmiljøtiltak. FKA ber partene se om også satsene for «andre områder» bør økes, både for å sikre en tilstrekkelig tilskuddssats, øke interessen for og erfaringer hos bønder ved bruk av fangvekster.

Vekstskifte: Vekstskifte er et viktig jordforbedrings- og planteverntiltak. Å ha andre arter enn korn i vekstskifte kan være gunstig for moldinnhold, den mikrobiologisk aktivitet i jorden og jordstrukturen. Det kan også redusere sykdomssmitte og problemer med skadeinsekter¹⁰. Dette er positive effekter som er med å gå i retningen av en mer bærekraftig kornproduksjon.

I Norge er mulighetene for gode vekstskifter relativt begrenset. Det vil variere med tilgjengelig veksttid, jordtype og muligheter for levering av avlingen. Vekstskifte fordrer også at bonden må lære nye kulturer og dyrkningsteknikker. Det er også risiko forbundet med sene sorter og muligheter for tørking, lagring og levering. For å gjennomføre gode vekstskifter uten å investere mye i nye maskiner, er det for de fleste kornbønder mest aktuelt med vårraps, ertre eller åkerbønner. Havre har også stor

⁹ Drenering gir bedre avling og redusert klimagassutslipp - Nibio

¹⁰ NIBIO Pop «vekstskifte i korndyrkingen». Vol 2 – NR.5 – Februar 2016

verdi i vekstskifter med mye bygg og hvete, fordi havre har få felles skadegjørere med disse kornartene.¹¹ Eng er også et meget godt vekstskifte, i tillegg til potet og grønnsaker.

Bruken av vekstskifter varierer, både mellom områder og mellom størrelser på bruk. Eksempelvis er det kornbruk med areal over 800 daa som har størst andel oljevekster og erter/åkerbønner¹². For en del mindre produsenter vil det være utfordringer knyttet til for eks. innleid tresking. For disse kan vekstskifte oppleves som risikofyllt og mindre rasjonelt.

FKA mener det må stimuleres til økt bruk av vekstskifte gjennom tilskudd i RMP. Dette vil være i tråd med det foreslått nye satsningsområdet «jordhelse» i RMP Oslo og Viken. Et vekstskiftetilskudd vil kompensere for ulemper og risiko hos bonde, og gjøre at flere stimuleres til et aktivt vekstskifte og øke kunnskap. Eksempelvis kan det gis tilskudd for vekstskifte med krav om noen inkluderte vekster, som proteinvekster, og/eller ved krav om et antall vekster i løpet av en bestemt tidsperiode. Hva som inkluderes må avhenge av geografi og vekstforhold.

Sortsutvikling: Å utvikle og teste kornsorter for norsk vekstforhold er viktig, spesielt med tanke på utvikling av klimatilpasset plantematerialet. FKA ber om at finansieringen av Graminor økes. For å opprettholde aktiviteten i de «ikke-kommersielle» programmene så er det nå viktig med en økt rammebevilgning. Det er ikke egen sortsutvikling på proteinvekster i Norge. Graminors arbeid med proteinvekster er en del av prosjektet «FutureProteinCrops», som er ledet av NMBU. Det er viktig å sikre videreføring av dette arbeidet.

Bærekraftig kornproduksjon og struktur: Det finnes mange praksiser og tiltak som bedrer bærekraften i jordbruket, eksempelvis redusert jordbearbeiding, redusert høstpløying og direktesåing. I en del tilfeller krever slike tiltak imidlertid fornying av utstyr eller investering i nytt utstyr. FKA ber om at strukturelementet tas med når det utformes virkemidler rettet mot bærekraft og miljø i kornproduksjonen, slik at det ikke øker presset i retning av en ytterligere strukturendringer. Tiltakene må utformes og støttes slik at en unngår at de mindre kornbrukene faller fra på grunn av manglende evne til å gjøre nødvendige investeringer.

Klimakalkulatoren for korn er allerede i bruk. FKA vil peke på viktigheten av at landbruket sikrer bruken av klimakalkulatoren.

FKA ber om

- at satsen for dreneringstilskuddet øker med 500 kr.
- at det sikres en tilstrekkelig tilskuddssats for fangvekster, også utenfor «prioriterte områder»
- at det innføres et tilskudd for vekstskifte i RMP
- overslagsbevilgning på RMP, slik at satsene styrer bevilgningen og bønder unngår avkortning

5 Annet

5.1 Investeringsmidler

Tilgang til fellesanlegg med god mottakskapasitet i innhøstingen er for mange kornprodusenter og for verdikjeden samlet, det mest lønnsomme, sammenlignet med å øke kapasitet på den enkelte gård. Det er et stort behov for å styrke fellesanleggene, for å sikre en robust anleggsstruktur med god

¹¹ NIBIO Pop «vekstskifte i korndyrkingen». Vol 2 – NR.5 – Februar 2016

¹² <https://www.nibio.no/nyheter/vekstskifte-i-korn-gir-bedre-okonomi>

mottakskapasitet. Samtidig vil det for noen kornprodusenter være ønskelig, og lønnsomhet i, å investere i egen lager- og tørkekapasitet. Både grunnet økt innhøstingskapasitet, logistikkhensyn og utfordringer med været i innhøstingsperioden, som vil kunne bli vanskeligere på grunn av klimaendringene, bør investeringsmidler bidra til å gi muligheter for bønder som har behov for egen lager- og tørkekapasitet. Dette vil kunne bidra til å sikre høsting i korte tidsperioder og øke bufferkapasiteten på den enkelte gård.

5.2 Økologisk korn

I jordbruksoppgjøret 2022 ble partene enige om å utrede «Økt norsk produksjon av økologiske fôrråvarer, og hvordan man kan øke produksjonen av norsk økologisk korn». Landbruksdirektoratet har ikke ferdigstilt denne utredningen før FKA sender sitt innspill.

Felleskjøpet Agri ønsker at det produseres mer økologisk korn, i tråd med det som er behovet i markedet, både på mat- og fôrsiden. Å øke produksjonen av norsk økologisk korn vil bidra til å øke den totale norskandelen. Samtidig er det krevende å ta imot små, spredte partier økologisk korn i innhøstingsperioden. Dette henger sammen med manglende mottakskapasitet i sesong og mulighet å sortere på alle kvaliteter og partier med små volum. Det kan gi økologiske bønder større usikkerhet om levering til ønsket tidspunkt, som kan påvirke motivasjonen for å dyrke økologisk korn. Ekstra tilskudd til bygging av egen lager- og tørkekapasitet kan være aktuelt.

FKA er den eneste aktøren som produserer økologisk kraftfôr og kraftfôrfabrikkene er lokalisert på Lena og Verdal (Rindsem). Alt økologisk fôrkorn må samles opp og fraktes dit for prosessering. Dette gir logistikkutfordringer og høye kostnader knyttet til frakt. FKA mener tilskudd til frakt av økologisk korn er avgjørende for at økologiske kornprodusenter kan få frem sine varer til mottaksanlegg for økologiske varer. Felleskjøpet Agri ber om at frakttilskuddet på økologisk korn styrkes ytterlig og støtter videre andre tiltak som øker tilgangen til økologisk korn.

5.3 Forskningsmidler

Felleskjøpet vil anbefale forskningsinnsats som prioriterer

- støtte til forskningsprosjekter som øker bruken av norsk matkorn, jf. Matkornpartnerskapet. Rapporten «Markedet for norsk korn» er et godt kunnskapsgrunnlag ved forskningsprioriteringer.
- utvikling av nye plantesorter tilpasset norsk klima og endringer i klima, og spesielt styrket sortsutvikling av mathvete og havre
- forskning og utvikling som hever norskandelen i fôret
- jordhelse, karbonbinding i jord, reduserte utslipp fra jord, og god agronomi

Felleskjøpet Agri ber om at det i sterk grad vektlegges krav til formidling til bønder, og at forskningsresultater og ny kunnskap gjøres tilgjengelig slik at det kan tas praktisk i bruk og gi nytte for bonden.

5.4 Beredskap for såkorn

Gjeldende forskrift om beredskapslagring av såkorn ble vedtatt i 2011 og iverksatt fra 2012. Finansieringen av ordningen ligger i jordbruksavtalen, mens det praktiske ansvaret for lagring ligger hos godkjente såvareforretninger med egen produksjon. Fra 2022 ble satsen økt fra 60 til 90 øre per/kg, men en opplevde en avkortning til 66,7 %. FKA mener tilskuddet for holde beredskapslageret må være forutsigbart, og midlene til overlagering må økes i tråd med satsene, slik at det ikke er risiko for avkortning. Videre pekes det på at ordningen i dag kun omfatter vårkorn, og at også høstkornkvantumet også bør være med i beregningsgrunnlaget for ordningen.

Beredskapsordningen må inneholde elementer som ivaretar finansieringsbehovet. Beredskapslagring binder kapital, og det kan ikke forventes at såvarefirmaene velger å bruke egen arbeidskapital på å finansiere varene i et beredskapslager.

Vedlegg

Matkorn	<ul style="list-style-type: none"> • øke målprisen på mathvete med 2 øre mer enn bygg. Økt målpris må kompenseres med prisnedskrivningstilskudd eller matkorntilskudd (ca. 4,5 millioner)
	<ul style="list-style-type: none"> • gjeninnføring av matkorntilskuddet (ca. 140 millioner)
	<ul style="list-style-type: none"> • målprisen for matrug senkes 10 øre relativt til andre kornslag, i lys av markedsituasjonen
	<ul style="list-style-type: none"> • prisnoteringssted for matrug endres til Larvik
	<ul style="list-style-type: none"> • prioritere tilskudd til agronomiske tiltak som øker hveteavlinger og tetter avlingsgap i hvete
Førkorn	<ul style="list-style-type: none"> • målpriserøkninger på førkorn må kompenseres for husdyrsektoren. • lønnsom førkorndyrking må sikres gjennom et sett av virkemidler.
	<ul style="list-style-type: none"> • at prisforholdet mellom bygg og havre opprettholdes på dagens nivå
	<ul style="list-style-type: none"> • at prisnedskrivningen på importerte karbohydratråvarer videreføres
	<ul style="list-style-type: none"> • opprettholde PNS-nivå på oljevekster, lupiner og bønner
	<ul style="list-style-type: none"> • tiltak som øker grovførkvaliteten hos husdyrbonden og en virkemiddelbruk som stimulerer bønder til å øke bruken av norske fôrråvarer
Inntekt og struktur	<ul style="list-style-type: none"> • lønnsomheten i kornøkonomien må sikres over tid. Kostnadsutviklingen i 2022/23 må hensyntas og inntektsgap for næringen må tettes i trå med hurdalsplattformen.
	<ul style="list-style-type: none"> • vektlegge å sikre et mangfold av kornprodusenter og lønnsomhet på at mindre skifter og marginale kornområder
	<ul style="list-style-type: none"> • det må gjøres en helhetlig gjennomgang av korn-kraftfôrpolitikken, med bakgrunn i utfordringene knyttet til AMS. En slik gjennomgang må inkludere melkesektoren
Frakt av korn og kraftfôr	<ul style="list-style-type: none"> • innføring nytt tilskudd som kompenserer bonden direkte for fraktkostnader som følge av lang avstand til transittanlegg/målprisanlegg. • at mellomfrakten økes med 45 millioner kroner. • at stedsfrakten økes med 20 millioner kroner.
Bærekraftig kornproduksjon	<ul style="list-style-type: none"> • øke tilskuddssatsen for drenering med 500 kr. Vurdere andre flaskehalsen som kan hindre økt dreneringstakt. • sikre en tilstrekkelig tilskuddssats for fangvekster, også utenfor «prioriterte områder» • innføre et tilskudd for vekstskifte i RMP, som et nytt og viktig jordforbedrings- og planteverntiltak • overslagsbevilgning RMP
Annet	<ul style="list-style-type: none"> • styrke frakttilskuddet på økologisk korn • tilskuddet må dekke kostnader ved å ha et beredskapslager, inkl. finansieringskostnader. Høstkornkvantumet må være med i beregningsgrunnlaget for ordningen